

Sygn. akt II CSK 360/08

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 grudnia 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

SSN Hubert Wrzeszcz

w sprawie z powództwa Zakładów Chemicznych "P.(...)" Spółki Akcyjnej w P.
przeciwko Spółdzielni Kótek Rolniczych w Z.(...) w likwidacji, Spółdzielni Kótek
Rolniczych w T. w likwidacji, Spółdzielni Usług Rolniczych w Z. i Spółdzielni Kótek
Rolniczych w B.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 12 grudnia 2008 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej Spółdzielni Usług Rolniczych w Z. od wyroku Sądu
Apelacyjnego z dnia 27 września 2007 r., sygn. akt I ACa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do
ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w S. wyrokiem z dnia 12 grudnia 2003 r. zasądził solidarnie od
pозwanych Spółdzielni Usług Rolniczych w Z.(...) w likwidacji, Spółdzielni Kótek
Rolniczych w T., Spółdzielni Usług Rolniczych w Z. oraz Spółdzielni Kótek Rolniczych w

B. na rzecz powódki Zakładów Chemicznych w „P.(...)” Spółki Akcyjnej w P. kwotę 794.916,45 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 12 sierpnia 1998 r., umorzył postępowanie w zakresie żądania zapłaty przez tych pozwanych kwoty 10.000 zł i orzekł o kosztach procesu. Rozstrzygnięcie to oparte zostało na następujących ustaleniach i wnioskach.

Zakład Produkcyjno-Handlowy „P.(...)” spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Warszawie w likwidacji (następnie w upadłości) kupowała od powódki nawozy sztuczne, które odsprzedawała swoim kontrahentom, m.in. pozwany Spółdzielniom. W celu zabezpieczenia wierzytelności powódki wynikających z umów sprzedaży nawozów spółka „P.(...)” w dniu 18 lipca 1997 r. wystawiła weksel własny *in blanco* z klauzulą bez protestu. Na odwrotnej stronie weksla po słowie „poręczyciele” podpisy złożyły osoby upoważnione do reprezentowania pozwanych Spółdzielni, opatrując je stosownymi pieczęciami. W pisemnej deklaracji wekslowej z dnia 18 lipca 1997 r. wystawca weksla upoważnił powódkę (remitenta) do wypełnienia weksla „w każdym czasie w razie zwłoki w zapłacie należności do wysokości zaległości wraz z ustawowymi odsetkami zwłoki i egzekwowania bez protestu tak ustalonej kwoty” oraz do opatrzenia weksla datą płatności według swego uznania. Deklaracja wekslowa została podpisana przez te same osoby, które w imieniu pozwanych poręczyły zobowiązanie wekslowe. Weksel został uzupełniony przez powódkę na kwotę 804.916,45 zł (obejmującą nie uregulowaną przez wystawcę należność główną za zakupione nawozy w kwocie 605.975,68 zł oraz odsetki za opóźnienie w zapłacie w kwocie 173.760,19 zł) z terminem płatności na dzień 27 lipca 1998 r. w siedzibie powódki i przedstawiony do zapłaty. Wystawca zapłacił powódce przed terminem płatności weksla 10.000 zł. Pozostała część sumy wekslowej nie została uregulowana przez zobowiązanych. Powódka cofnęła powództwa w zakresie żądania zapłaty kwoty uiszczonej przez wystawcę weksla.

Sąd Okręgowy wskazał, że stosownie do art. 47 Prawa wekslowego poręczyciel wekslowy dopowiada wobec posiadacza weksla solidarnie z wystawcą. Nie może on przy tym korzystać z zarzutów, które mógłby wysunąć ten, za kogo poręczył. Zobowiązanie poręczyciela wekslowego ma charakter samodzielny i abstrakcyjny, niezależny od umowy łączącej go z osobą, za którą poręczył. Poręczenie udzielone przez pozwane Spółdzielnie było skuteczne i nie zostało ograniczone do oznaczonej wysokości, wobec czego ponoszą one odpowiedzialność za cały dług wystawcy do wysokości sumy wekslowej. Z tych też względów Sąd Okręgowy uwzględnił powództwo w zmodyfikowanym kształcie i umorzył postępowanie w pozostałej części.

Sąd Apelacyjny, na skutek apelacji pozwanej Spółdzielni Kółek Rolniczych w Z., wyrokiem z dnia 27 września 2007 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że zasądzone od skarżącej świadczenie rozłożył na raty miesięczne w kwocie po 15.000 zł płatne do 28-go każdego miesiąca, oddalił apelację w pozostałej części i orzekł o kosztach procesu za drugą instancję. Sąd Apelacyjny zaaprobował w całej rozciągłości ustalenia faktyczne przyjęte za podstawę zaskarżonego wyroku. Podzielił też ostateczną ocenę zasadności powództwa. Wprawdzie nie zgodził się ze stanowiskiem Sądu pierwszej instancji, że poręczyciel wekslowy nie może powoływać się na wypełnienie weksla *in blanco* niezgodnie z porozumieniem wekslowym, jednakże stwierdził, iż to błędne zapatrywanie nie miało wpływu na treść rozstrzygnięcia. Pozwana Spółdzielnia Kółek Rolniczych w Z. – mimo, iż to na niej spoczywał w tym zakresie ciężar dowodu (art. 10 Prawa wekslowego w zw. z art. 6 k.c.) - nie wykazała, że weksel został wypełniony przez powódkę niezgodnie z deklaracją wekslową. Zgłoszony na tę okoliczność wniosek dowodowy o zobowiązanie powódki do złożenia kompletnej dokumentacji dotyczącej jej roszczeń (wszelkich umów wraz z aneksami do nich, dowodów dostaw towarów i ich ewentualnych zwrotów, faktur obejmujących transakcje dokonywane między stronami, dowodów zapłaty za te faktury), dla dochodzenia których został wypełniony weksel *in blanco*, nie odpowiadał wymogom art. 236 k.p.c., dlatego też został prawidłowo oddalony przez Sąd pierwszej instancji. Przedmiotem dowodu mogą być tylko fakty mające istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy (art. 227 k.p.c.). Tymczasem z ogólnikowo sformułowanego wniosku dowodowego skarżącej nie sposób wywieść, jakiego zakresu działalności powódki on dotyczył i czy pozostawał w związku dochodzonym roszczeniem.

W skardze kasacyjnej opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 k.p.c. pozwana Spółdzielnia Kółek Rolniczych w Z. wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie tego orzeczenia i uwzględnienie apelacji w całości. W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej skarżąca podniosła zarzuty naruszenia:

- art. 101 pkt 2 Prawa wekslowego w związku z art. 353 § 1 k.c. oraz art. 353 § 1 k.c. przez ich błędną wykładnię i uznanie, że w świetle tych przepisów utrata bytu prawnego przez dłużnika, w tym dłużnika wekslowego, nie prowadzi do wygaśnięcia zobowiązania, bowiem przepisy te nie wymagają dla istnienia stosunku zobowiązaniowego istnienia po każdej ze stron tego stosunku co najmniej jednego podmiotu wyposażonego w osobowość prawną;

- art. 32 ust. 1 w związku z art. 103 ust. 3 Prawa wekslowego przez ich niezastosowanie, mimo że przepisy te rozumiane w ten sposób, że utrata bytu prawnego przez dłużnika, w tym dłużnika wekslowego, prowadzi do wygaśnięcia zobowiązania, bowiem przepisy te wymagają dla istnienia stosunku zobowiązaniowego istnienia po każdej ze stron tego stosunku co najmniej jednego podmiotu wyposażonego w osobowość prawną, powinny znaleźć w sprawie zastosowanie;

- art. 32 ust. 1 w związku z art. 103 ust. 3 Prawa wekslowego przez ich błędną wykładnię, zgodnie z którą wygaśnięcie zobowiązania podmiotu poręczonego wekslowo bez zaspokojenia wierzyciela, w tym z powodu utraty osobowości prawnej przez ten podmiot, nie powoduje wygaśnięcia zobowiązania poręczyciela;

- art. 101 pkt 2 Prawa wekslowego w związku z art. 353 § 1 k.c., a także art. 353 § 1 k.c. przez ich niezastosowanie, pomimo że przepisy te rozumiane w ten sposób, iż wygaśnięcie zobowiązania podmiotu poręczonego wekslowo bez zaspokojenia wierzyciela, w tym z powodu utraty osobowości prawnej przez ten podmiot, powoduje wygaśnięcie zobowiązania poręczyciela, powinny znaleźć zastosowanie w sprawie;

- art. 32 ust. 2 w związku z art. 103 ust. 3 Prawa wekslowego przez ich błędną wykładnię, zgodnie z którą nieważnością w rozumieniu tego przepisu jest również wygaśnięcie z powodu utraty bytu prawnego podmiotu poręczonego i wadliwe zastosowanie tak wyłożonego przepisu, pomimo tego, że nie znajdował on w sprawie zastosowania.

Drugą podstawę kasacyjną skarżąca wypełniła zarzutami naruszenia: art. 381, 227-231 w związku z art. 391 § 1, 230 w związku z art. 391 § 1, 227 w związku z art. 391 § 1, 217 § 1 w związku z art. 391 § 1, 217 § 2 w związku z art. 391 § 1 oraz art. 382, 316 § 1 w związku z art. 391 § 1 oraz art. 378 § 1, 382, 328 § 1 w związku z art. 391 § 1, 227, 236, 248, 258 oraz 390 § 1 k.p.c. Zarzuty naruszenia wymienionych przepisów skarżąca powiązała z pominięciem przez Sąd Apelacyjny nowego faktu zaistniałego w toku postępowania przed tym Sądem, tj. wykreślenia Spółki ZPH „P.(...)” z rejestru przedsiębiorców po ukończeniu postępowania upadłościowego wobec tej Spółki, oddaleniem wniosków dowodowych zmierzających do wykazania tej okoliczności i wypełnienia weksla niezgodnie z porozumieniem wekslowym oraz zaniechanie wystąpienia do Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego budzącego poważne wątpliwości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podniesione przez skarżącą zarzuty zmierzały do wykazania, że nie ponosi ona odpowiedzialności wekslowej z tytułu poręczenia weksla własnego *in blanco* przede wszystkim z tej przyczyny, że wystawca weksla, wskutek wykreślenia z rejestru przedsiębiorców po zakończeniu postępowania upadłościowego, utracił byt prawny, co doprowadziło do wygaśnięcia zobowiązania poręczonego, a konsekwencji także akcesoryjnego w stosunku do niego zobowiązania poręczyciela, ewentualnie – gdyby zapatrywanie powyższe nie zostało zaaprobowane – dlatego, że weksel wypełniony został niezgodnie z deklaracją wekslową. Odniesienie się do tych zarzutów wymaga przypomnienia zasad, na jakich ukształtowana została odpowiedzialność poręczyciela wekslowego.

Zgodnie z art. 30 pr. weksl. zapłatę weksla można zabezpieczyć poręczeniem wekslowym (awal) co do całości sumy wekslowej lub co do jej części. Według art. 32 pr. weksl., poręczyciel wekslowy odpowiada tak samo, jak ten, za kogo poręczył to jest. Jego zobowiązanie jest ważne, chociażby nawet zobowiązanie, za które poręcza było nieważne z jakiegokolwiek przyczyny, z wyjątkiem wady formalnej. W piśmiennictwie wskazuje się, że poręczenie wekslowe jest przyjęciem odpowiedzialności przez poręczającego wobec każdego posiadacza weksla za zobowiązania wekslowe. Może ono zabezpieczać wykonanie zobowiązania niezależnie od źródła jego powstania. Awal zabezpiecza jednak tylko zobowiązanie wekslowe. Cechuje się ono abstrakcyjnością i bezwarunkowością. Akcesoryjność poręczenia wekslowego wykazuje cechy odmienne w stosunku do innych zabezpieczeń, w tym poręczenia cywilnego. Zobowiązanie awalisty powstaje niezależnie od istnienia zobowiązanie dłużnika głównego w sensie materialnym; wystarczy, że zobowiązanie to zostało prawidłowo wyrażone na dokumencie wekslowym w sensie formalnym. Z tego też względu akcesoryjność poręczenia wekslowego określana jest jako akcesoryjność formalna. Zobowiązanie poręczyciela wekslowego jest jednak zobowiązaniem samodzielnym. Awalista zobowiązuje się nie wobec awalata, lecz względem jego wierzyciela. Jeżeli zobowiązanie osoby, za którą poręczył jest formalnie ważne, odpowiada samodzielnie, tj. niezależnie od zobowiązania poręczonego.

Odrębności pomiędzy poręczeniem wekslowym a poręczeniem cywilnym akcentowane są też mocno w orzecznictwie. Wskazuje się tam, że poręczyciel ponosi odpowiedzialność nawet wtedy, gdy osoba, za którą poręczył, nie miała zdolności wekslowej. Poręczyciel wekslowy nie może bowiem bronić się wobec wierzyciela zarzutami opartymi na swoich osobistych stosunkach z osobą, za którą poręczył, lecz

tylko na stosunkach z posiadaczem weksla. Błąd poręczyciela wekslowego co do osoby wystawcy weksla własnego *in blanco* nie zwalnia poręczyciela od odpowiedzialności wekslowej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1998 r., I CKN 575/87, Glosa 2006, nr 4, poz. 30; uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 31 maja 1994 r., III CZP 75/94, OSNC 1994, nr 12, poz. 228). Poręczyciele na wekslu *in blanco* nie mogą powoływać się na jego nieważność jako podstawę zwolnienia z odpowiedzialności wekslowej z tego powodu, że remitent po otrzymaniu od wystawcy weksla niezupełnego uzupełnił go, wpisując datę wystawienia wcześniejszą niż wpis wystawcy w Krajowym Rejestrze Sądowym (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2005 r., III CKN 520/04, OSNC 2006, nr 4, poz. 67). Dla odpowiedzialności awalisty nie ma znaczenia okoliczność, że została ogłoszona upadłość podmiotu, za który udzielono poręczenie (zob. wyrok Sąd Apelacyjny w Katowicach z dnia 6 stycznia 2000 r. I ACa 908/99, Pr. Bankowe 2001/6/28). Awalista odpowiada za zobowiązanie wekslowe także wtedy, gdy podpis osoby, za którą poręczył został sfałszowany (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 września 2004 r., II CK 502/03, nie publ.).

W świetle przytoczonego stanowiska doktryny i judykatury, nie ulega wątpliwości, że utrata bytu prawnego przez wystawcę weksla *in blanco* nie powoduje wygaśnięcia zobowiązania wekslowego poręczyciela. Podniesiona przez skarżącą okoliczność wykreślenia Spółki „P.(...)”, którą Sąd Apelacyjny pominął, nie miała zatem w sprawie istotnego znaczenia. Zarzuty naruszenia wskazanych w skardze kasacyjnej przepisów prawa materialnego oraz procesowego, oparte na założeniu przeciwnym, należy więc uznać za bezpodstawne.

Nie można natomiast skutecznie odeprzeć zarzutu naruszenia art. 227, art. 236, art. 248 i art. 258 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny trafnie przyjął, że poręczyciel weksla *in blanco* może zgłaszać skutecznie zarzuty wskazujące na wypełnienie weksla niezgodnie z deklaracją wekslową. Trudno nie zgodzić się z zarzutem skarżącej kwestionującym zasadność - dokonanej przez Sąd Apelacyjny - oceny przydatności wnioskowanego przez nią dowodu. Sąd Apelacyjny uznał, że wniosek dowodowy skarżącej sformułowany został zbyt ogólnie i bez wskazania istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy faktów podlegających stwierdzeniu. Przytoczoną we wniosku tezę dowodową istotnie można uznać za sformułowaną niezbyt fortunnie. Nie sposób jednak nie zgodzić się ze stanowiskiem skarżącej wskazującym na nadmierny rygorizm oceny pominiętego wniosku dowodowego w płaszczyźnie art. 236 k.p.c. Wniosek ten, zgłoszony dla poparcia zarzutu wadliwego wypełnienia weksla,

zawierał wskazanie, że wymienione w nim dokumenty dotyczą roszczeń powódki dochodzonych w niniejszym procesie. Nie zmierzał on zatem do wyjaśnienia wszystkich relacji handlowych między wystawcą weksla a wierzycielem, lecz tylko tych, które związane były z rozliczeniem należności objętych sumą wekslową. Nie można więc zgodzić się z oceną, że nie dotyczył on faktów mających w sprawie istotne znaczenie i stanowił próbę przerwania ciężaru dowodu na powódkę. Na marginesie trzeba też stwierdzić, że jeśli – według Sądu Apelacyjnego – wniosek dowodowy nie został należycie doprecyzowany, to nie było przeszkód do zobowiązania skarżącej do jego uszczegółowienia.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.